

## บทที่ 1 บทนำ

### 1.1 ความสำคัญของปัญหา

แนวปะการังเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบนิเวศทางทะเล และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับทรัพยากรอื่นๆ ในระบบนิเวศทางทะเล เช่น ทรัพยากรประมง แหล่งหล้าทะเล ชายฝั่งทะเล ป่าชายเลน เป็นต้น แนวปะการังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยที่มีความซับซ้อนและมีความหลากหลายทางชีวภาพและความอุดมสมบูรณ์สูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณเขตอินโด-แปซิฟิก

สำหรับแนวปะการังในประเทศไทย จัดว่ามีความสมบูรณ์และมีความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตสูง (ธรณ์, 2538) ให้ประโยชน์ทั้งเป็นแนวกันชนธรรมชาติที่ช่วยลดความรุนแรงของการกัดเซาะชายฝั่งจากคลื่นลมและกระแสน้ำ แหล่งของอาหารและยารักษาโรค แหล่งที่อยู่อาศัยและแพร่พันธุ์ของสัตว์น้ำ ทั้งเป็นแหล่งศึกษา ค้นคว้า และวิจัยทางธรรมชาติ และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่สำคัญที่สร้างรายได้ให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง อาทิ ธุรกิจบริการนักรักดำน้ำ ร้านอาหาร กิจการที่พัก เป็นต้น การท่องเที่ยวยังนำมาซึ่งการกระจายรายได้อีกหลายทอดทั้งในแง่การจ้างงาน ธุรกิจด้านการเดินทางขนส่ง เป็นต้น อย่างไรก็ตามการใช้ทรัพยากรปะการังในปัจจุบันมากเกินไปจนขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (over capacity) จนทำให้เกิดความเสื่อมโทรมอย่างเห็นได้ชัด

การพัฒนาสาขาการท่องเที่ยวจัดอยู่ในนโยบายหลักของรัฐบาล มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในประเทศและชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น โดยเฉพาะการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากกิจกรรมทางทะเล (Sudara & Yeemin, 1997; Yeemin *et al.* 2003) สิ่งแวดล้อมทางทะเลของประเทศไทยเป็นสิ่งดึงดูดสำคัญให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมายังประเทศไทย ทั้งนี้พบว่านักท่องเที่ยวต่างชาติมากกว่าร้อยละ 80 เดินทางเข้ามาเพื่อท่องเที่ยวและสำรวจธรรมชาติทางทะเลของประเทศไทย (Tapsuwan, 2005) ส่วนใหญ่เดินทางไปแหล่งดำน้ำจุดต่างๆ ตามแนวปะการังของประเทศไทย และมีจำนวนนักท่องเที่ยวประเภทนี้เพิ่มขึ้นทุกปี (Tapsuwan, 2005; Yeemin *et al.* 2003) อย่างไรก็ตาม จากการที่จำนวนนักดำน้ำเพิ่มมากขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อแนวปะการังบริเวณต่างๆ ที่มีการใช้ประโยชน์มากเกินไปและการจัดการที่ไม่เหมาะสมเท่าที่ควรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงมีแนวคิดทำแหล่งดำน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made Dive site) ขึ้นโดยใช้การถมเรือ ปะการังเทียม เป็นต้น เพื่อให้เป็นแหล่งดำน้ำ สามารถช่วยลดความแออัดและความเสื่อมโทรมจากการเข้าใช้ประโยชน์เพื่อการดำน้ำในบริเวณแนวปะการังธรรมชาติได้

จากผลการศึกษาการเปรียบเทียบความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตและมุมมองของนักดำน้ำต่อแหล่งดำน้ำธรรมชาติและแหล่งดำน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นพบว่า บริเวณเรือจมพบจำนวนของสิ่งมีชีวิตเกาะติดมากกว่าและมีร้อยละการปกคลุมพื้นที่มากกว่า ทั้งยังมีโอกาสที่จะพบปลาขนาดใหญ่และปลาฝูงใหญ่มากกว่า การสร้างแหล่งดำน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นจึงเป็นการสร้างทางเลือกหนึ่งให้แก่สาขาการท่องเที่ยวและจะช่วยลดการใช้ประโยชน์และลดความเสียหายของแนวปะการังธรรมชาติได้ นอกจากนี้ยังเป็นจุดท่องเที่ยวที่อยู่ในสนใจเฉพาะของกลุ่มนักดำน้ำที่มีประสบการณ์ที่แสวงหาแปลกใหม่ ตื่นเต้น และผจญภัยเนื่องด้วยแหล่งดำน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นจะมีความลึกมากกว่าแหล่งดำน้ำธรรมชาติ ทั้งยังสามารถออกแบบเส้นทางดำน้ำได้ด้วย จากการศึกษาข้างต้นยังพบอีกว่า แหล่งดำน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นบริเวณจังหวัดชลบุรี

โดยเฉพาะในเขตพญามีความเหมาะสมด้านการเดินทางเนื่องจากอยู่ใกล้กรุงเทพฯ จึงประหยัดค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวและมีความสะดวกในเรื่องที่พักและร้านอาหาร แหล่งน้ำของจังหวัดชลบุรีจึงได้รับความนิยมมากและมีชื่อเสียงในสายตาของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ (สุชาย และ Carter, 2553)

อย่างไรก็ตาม แหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นนับว่าเป็นตลาดท่องเที่ยวที่น่าจะมีศักยภาพในประเทศไทย หากแต่ยังต้องมีการบริหารจัดการและประชาสัมพันธ์ด้านการตลาดอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ศักยภาพแผนการตลาดจึงมีความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อให้การใช้ประโยชน์เกิดมูลค่าสูงสุดแก่สังคมและอาจเป็นทางเลือกที่ไปทดแทนแหล่งน้ำในบริเวณแหล่งปะการังธรรมชาติ ก็จะสามารถลดทอนความเสื่อมโทรมของแนวปะการังธรรมชาติลงได้ส่วนหนึ่ง แนวทางการจัดการควรพิจารณาถึงความยั่งยืนทั้งในมิติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม และควรทำความเข้าใจถึงความต้องการหรืออุปสงค์ของผู้ใช้บริการหรือนักท่องเที่ยวหรือนักดำน้ำลึก และอุทยานหรือตลาดการท่องเที่ยวหรือนักดำน้ำลึก และผู้ให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหรือนักดำน้ำลึกในปัจจุบัน เพื่อต่อยอดการพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นอนาคต ตลอดจนกำหนดมาตรการ เงื่อนไข และข้อจำกัดของมาตรการต่างๆ ในการพัฒนาและจัดการระบบตลาด เพื่อนำไปสู่การจัดทำยุทธศาสตร์และกลไกขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในเขตพญา

## 1.2 วัตถุประสงค์

1. ศึกษาข้อมูลทั่วไปสถานภาพด้านตลาดและการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวหรือนักดำน้ำในเขตพญา
2. ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือนักดำน้ำ รูปแบบความต้องการการท่องเที่ยวหรือนักดำน้ำ และแนวโน้มความต้องการท่องเที่ยวในแหล่งน้ำในอนาคต
3. วิเคราะห์ศักยภาพด้านตลาดและการตลาดของการท่องเที่ยวหรือนักดำน้ำ
4. กำหนดมาตรการ เงื่อนไข และข้อจำกัดของมาตรการต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลนำไปสู่การจัดทำยุทธศาสตร์และกลไกขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวหรือนักดำน้ำอย่างยั่งยืนในเขตพญา

## 1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย คือ ข้อมูลวิชาการด้านพฤติกรรมการตลาด อุปสงค์ อุปทาน ผลการประเมินสถานภาพของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับตลาดท่องเที่ยวและการดำน้ำบริเวณแหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นที่ศึกษา ข้อมูลเหล่านี้สามารถนำมาจัดทำเป็นแผนกลยุทธ์ด้านการตลาดที่เน้นการพัฒนาสินค้าแหล่งน้ำที่มนุษย์สร้าง ทั้งทางด้านราคา สถานที่ ประชาสัมพันธ์ และบุคลากรในด้านการให้บริการ แผนดังกล่าวจัดทำขึ้นตามกรอบบูรณาการแนวคิด ทั้งมิติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ที่น่าจะนำไปสู่การสานผลประโยชน์และการแบกรับภาระต้นทุนที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมในสังคม หน่วยงานหลักในพื้นที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางบริหารจัดการการตลาดแหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นในพื้นที่ศึกษา และอาจนำไปต่อยอดในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้อีกด้วย

สำหรับหน่วยงานที่สามารถนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ คาดว่ามีดังนี้

1. หน่วยงานในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ เทศบาลเมืองพญา หอการค้าจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบล กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สามารถใช้ผลการศึกษาเป็น

แนวทางบริหารจัดการการตลาด การกำหนดมาตรการต่างๆ ในการใช้ประโยชน์แนวปะการังในแหล่งดำน้ำที่มนุษย์สร้างอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสามารถใช้เป็นข้อมูลในการประสานผลประโยชน์และแบ่งภาระต้นทุนสังคมระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อาทิ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว

2. หน่วยงานเจ้าภาพหลักที่รับผิดชอบเรื่องแหล่งดำน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถนำผลการศึกษาไปพิจารณาประกอบหรือทบทวนถึงคุณค่าทางเศรษฐกิจในการพัฒนาแหล่งดำน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นในบริเวณพื้นที่ศึกษาหรือพื้นที่อื่น เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจลงทุนและดำเนินโครงการสร้างแหล่งดำน้ำที่มนุษย์สร้างต่อไปในอนาคต

3. สถาบันการศึกษาต่างๆ สามารถนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการเรียน การสอน และการวิจัย

#### 1.4 ขอบเขตของโครงการวิจัย

ศึกษาด้านตลาดและการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวดำน้ำในแหล่งดำน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยเน้นผู้ประกอบการที่ให้บริการการท่องเที่ยวดำน้ำในแหล่งดำน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น และนักท่องเที่ยวดำน้ำลึกที่ใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวดำน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นในเขตพญา จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นแหล่งดำน้ำลึกในบริเวณเรือหลวงกูด เรือหลวงคราม และปะการังเทียมในบริเวณเกาะล้าน

สำหรับผลการศึกษาในรายงานการวิจัย เพื่อการตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาทั้งหมด 4 ข้อ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะมีการนำเสนอผลการศึกษาเป็นบทต่างๆ ดังนี้

บทที่ 4 สภาพทั่วไปด้านการตลาดท่องเที่ยวดำน้ำลึกเป็นการตอบโจทย์วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปสถานภาพด้านตลาดและการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวดำน้ำในเขตพญา

บทที่ 5 ผลการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวดำน้ำลึก เป็นการจัดทำข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจ และนำไปสู่การตอบโจทย์วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวดำน้ำ รูปแบบความต้องการการท่องเที่ยวดำน้ำ และแนวโน้มความต้องการท่องเที่ยวในแหล่งดำน้ำในอนาคต

บทที่ 6 ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจดำน้ำเป็นการตอบโจทย์วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพด้านตลาดและการตลาดของการท่องเที่ยวดำน้ำ

บทที่ 7 การวิเคราะห์ศักยภาพด้านตลาดและการตลาดของการท่องเที่ยวดำน้ำ เป็นการสรุปประเมินผลการศึกษาที่ได้จากบทที่ 4-6 เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อกำหนดมาตรการ เงื่อนไข และข้อจำกัดของมาตรการต่างๆ ที่เหมาะสมเพื่อเป็นข้อมูลนำไปสู่การจัดทำยุทธศาสตร์และกลไกขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวดำน้ำอย่างยั่งยืนในเขตพญา

